

ASMUO

Asmuo iš esmės yra vardažodinė kategorija, nes atspindi veiksmažodžio argumentų sutapimą arba nesutapimą su kalbėjimo situacijos dalyviais. Vardažodinę asmens kategorijos prigimtį iš dalies užtemdo dvejopa jos raiška: asmuo reiškiamas asmens įvardžiais (*mes, jus, jomis...*), bet subjekto asmuo žymimas ir finitinių veiksmažodžių formose. Nepaisant dažno asmens įtraukimo į veiksmažodžio formą, jis negali būti laikomas veiksmažodine kategorija tokia pat prasme, kaip laikas, veikslas ir nuosaka.

Asmuo yra deiktinė kategorija, nes kalbėjimo situacijoje nurodo į kalbantįjį (1-asis asmuo) ir pašnekovą (2-asis asmuo). Taip pat situacinės deiksės funkciją gali turėti 3-ojo asmens įvardžiai (*jis, ji, jie, juo*), tačiau 3-asis asmuo ryškiai išsena už situacinės (egzoforinės) deiksės, ir apskritai už deiksės ribų. Trečiojo asmens įvardžiai tarnauja ypač tekstinei deiksei (anaforai, endoforinei deiksei):

Motina buvo kilusi is pasiturinčios laisvųjų valstiečių seimos. Ji buvo jautri, rūpestinga, tyli ir mandagi.
scritub.com, ltTenTen21

Ypatingas trečiojo asmens statusas asmens kategorijoje išplaukia ir iš to, kad jis turi numanomo asmens funkcija: 3-ojo asmens formos vartojamos visur ten, kur asmens kategorija semantiškai netaikoma—ypač vadinamuosiuose beasmeniuose sakiniuose:

Jeigu lyja ar sniga – laukia didelis kainų šuolis, nes javai dar laukuose supus.
am.lt, ltTenTen21

Šis numanomo asmens statusas pasireiškia ir tuo, kad veiksmažodinių formų trečiasis asmuo siejamas ir su daiktavardžiais.

Asmens raiška susipynusi su skaičiaus raiška. Asmens ir skaičiaus reikšmės gali būti aiškiai išskirtos tik 3-ojo asmens atveju. 1-ojo asmens atveju daugiskaitos forma žymi asmenų grupę, į kurią įeina kalbantysis. Toliau galima atskirti inkliuzinę ir ekskliuzinę 1-ojo asmens daugiskaitą pagal tai, ar į šia grupę įeina adresatas, ar ne. Deklaratyviniuose sakiniuose įmanomos abi interpretacijos, su imperatyvu—tik inkliuzinė:

Mes nuvažiuosim su įtariamąja į ligoninę pažymos, o jūs čia palaukit.
followtheroad.com, ltTenTen21

Ateisiu pas tave, kartu nuvažiuosim į mokyklą.
blogas.lt, ltTenTen21

Jei turi valandėlę laiko, eikime išgerti kavos.
laskailietuviams.lt, ltTenTen21

Iš deiktinės asmens funkcijos išsivysto apibendrinanti arba generinė reikšmė. 2-ojo asmens forma dažnai vartojama nereferenciškai: su išreikštu asmens įvardžiu *tu* arba be jo, ji gali reikšti ‚bet koks žmogus‘ (generinė reikšmė):

Turbūt nerasi daugiabučio, kuriame bent keliuose būstuose nebūtų laikoma šių gyvūnų.
krastas.lt, ltTenTen21

Iš tiesų, šios studijos ypatingos tuo, kad tu gali save realizuoti labai skirtingais būdais.
es.isidarbinimas.lt, ltTenTen21

1-ojo asmens daugiskaita gali apibendrintai žymėti tam tikros visuomenės narius, kuriems kalbantysis priskiria ir save, ir adresatą/adresatus:

Ne paslaptis, kad šiandien gyvename labai dinamiškame pasaulyje, todėl kiekvieną dieną galime susidurti su naujienomis.

gintava.lt, ltTenTen21

3-ojo asmens daugiskaita gali žymėti tiksliai neapibrėžtą žmonių grupę (galimai susidedančią tik iš vieno žmogaus). Šis vartojimas (skirtingai nei 2-ojo asmens formos) yra referencinis, nurodoma į realiai egzistuojančių žmonių grupę, bet ši grupė neidentifikuojama. Dėl finitinių 3 asmens vienaskaitos ir daugiskaitos formų sutapimo ši neapibrėžta 3-ojo asmens forma dažniausiai negali būti atpažįstama kaip daugiskaitos forma; skaičiaus reikšmė išryškėja tik evidencinėse konstrukcijose, kai vietoj finitinės formos vartojamas dalyvis:

Daug visokių poilsiviačių praėjau, daug jų čia stato.

azzcardfile.net, ltTenTen21

Prisimenu pasakojimą, kad jaunystėje norėjęs tapti dramos artistu, bet jam pasakė, kad tinka tik komedijos vaidmenims.

traku-zeme.lt, ltTenTen21

Kaip minėta, asmuo reiškiamas dvejopai: asmens įvardžiais ir veiksmažodžio afiksais. Kadangi įvardinis subjektas gali likti neišreikštas, veiksmažodžio asmens forma gali būti vienintelis asmens žymiklis. Esant išreikštam subjektui asmens žymėjimas veiksmažodžio formoje dažniausiai sutampa su subjekto asmeniu, tačiau nėra jo primestas. Subjekto ir veiksmažodžio asmuo gali skirtis:

Taciau galite kas nors paaiskinti kas tai per daiktas?!

chatas.lt, ltTenTen21

Studentavimo laikas turėtų būti malonės metai, ir tie, kurie esame baigę savo studentavimo dienas, labai dažnai žvelgiame atgal ir minime jas kaip malonės metus.

vilnensis.lt, ltTenTen21

Atsižvelgiant į minėtus faktus netikslu būtų teigti, kad veiksmažodis asmeniu derinamas su subjektu. Veiksmažodžio asmens žymiklius galima laikyti įtrauktais į veiksmažodžio formą afiksinais asmens įvardžiais.